

books?id=oFXdiS25N78C&pg=PA80&dq=slovak+democrat+christian+union+liberal+conservative&hl=de&ei=bZzGTpOrL8_ssgba3_WeBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CDIQ6AEwAA#v=onepage&q=slovak%20democrat%20christian%20union%20liberal%20conservative&f=false

21. Raciborski J. Jerzy Bartkowski Demokracja polska 1989-2003 / J. Raciborski. – Warszawa, 2003. – 346 s.

22. Cisar Ondřej a Lubomír Kopeček. Czech Democracy, Politics, and Society from 1989 to

Present. In Buksinski, Tadeusz // Democracy in Western and Post-Communist Countries. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009. – P. 227 – 262

23. Древалю Ю. Коаліція депутатських фракцій в українському парламенті: проблеми формування та функціонування. [Електронний ресурс] / Ю. Древалю // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/tppd/2009-1/zmist/R_1/Dreval.pdf

УДК 321.022

Манойло Д. О.

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ

Детально розглядаються та аналізуються форми інституціоналізації політичної опозиції, що існують на сьогоднішній день в ЄС. Досліджуються наслідки вживання тієї чи іншої моделі інституціоналізації. У процесі дослідження були розглянуті європейські держави з різними типами політичних систем і формами правління. На конкретних прикладах досліджені як формальні, так і неформальні механізми функціонування політичної опозиції.

Ключові слова: політична опозиція, інституціоналізація, європейський досвід, неформальні механізми.

Манойло Д. А.

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОППОЗИЦИИ

Детально рассматриваются и анализируются формы институционализации политической оппозиции, существующие на сегодняшний день в ЕС. Исследуются последствия применения той или иной модели институционализации. В ходе исследования были рассмотрены европейские государства с разными типами политических систем и формами правления. На конкретных примерах исследованы как формальные, так и неформальные механизмы функционирования политической оппозиции.

Ключевые слова: политическая оппозиция, институционализация, европейский опыт, неформальные механизмы.

Manoilo D.

THE EUROPEAN EXPERIENCE OF INSTITUTIONALIZING OF THE POLITICAL OPPOSITION

Forms of institutionalizing of the political opposition, which exist today in the EU, are reviewed and analyzed in detail in the article. Consequences of a particular model of institutionalizing are studied. During the study, European states with different types of political systems and forms of government were considered. Both formal and informal mechanisms of functionalizing of the political opposition were studied on concrete examples.

Key words: the political opposition, the institutionalizing, the European experience, informal mechanisms.

Політична опозиція є важливим інститутом держави, що обрала демократичний шлях розвитку, тому що існування функціонуючого інституту у формальній площині дозволяє виконувати ряд корисних функцій: консолідацію демократії, артикуляцію інтересів меншин (и) і, відповідно, нейтралізацію протестного потенціалу населення.

У Західній Європі інституціоналізація політичної опозиції, тобто правове оформлення такого інституту на законодавчому рівні, відбулася наприкінці XIX ст. [1, с.16]. Саме в цей момент і сформувалося суспільне уявлення про опозицію, як про такий же важливий інструмент влади, як і парламент або суд.

Метою статті є дослідження тих європейських країн, які мають схожу політичну систему або форму правління та аналіз наслідків впровадження різних форм інституціоналізації політичної опозиції.

Вивчення інституту політичної опозиції є наразі дуже актуальним у політичній науці. Так, серед закордонних дослідників цієї проблематики можна назвати: Д. Алтман, Ф. Гізо, Р. Даль, Ц. Зукко, Е. Колінскі, Х. Лінц, А. Пшеворський, Г. Рот, Л. Хелмс. Серед вітчизняних дослідників слід відмітити В. Бусленка, А. Гаргуна, С. Грабовського, Б. Зажигаєва, Д. Зубрицьку, У. Ільницьку, А. Колодій, Ю. Лагутова, Л. Шангіну.

Вивчаючи європейський досвід інституціоналізації політичної опозиції, цікавою, на наш погляд, є **німецька** модель оформлення парламентської опозиції. Хоча в Німеччині і функціонує двопалатний парламент, якого немає в Україні, проте це парламентська республіка, в якій уряд зазвичай формується коаліційно, тобто уряд контролює парламентську більшість, а для затвердження важливих рішень потрібна згода опозиції. Також слід відзначити, що німецьке суспільство, як і українське, є багатоскладовим, а отже, формалізація політичної опозиції потрібна не тільки для вироблення альтернативних стратегій розвитку країни (як в моноетнічних, односкладових суспільствах), а й для репрезентації інтересів меншин (и).

Німецька опозиція має можливість брати участь в ухваленні рішень не тільки приєднавшись до правлячої коаліції, а й за допомогою інших механізмів. Зазвичай це відбувається через застосування механізму кваліфікованої більшості під час ухвалення

деяких найважливіших рішень (наприклад, потреба набрати 2/3 голосів на підтримку законодавчих актів певного типу). У Німеччині участь опозиції в ухваленні державних рішень забезпечується іншими інститутами. Основним місцем для впливу опозиції на державні рішення є верхня палата парламенту – Бундесрат. Його повноваження останнім часом суттєво розширилися, він може накладати вето на велику частину законодавчих ініціатив нижньої палати. Членів Бундесрату не обирають через прямі вибори, вони є представниками урядів федеральних земель. Їхня позиція формується за територіальною, а не політичною ознакою – вона повинна бути узгоджена між представниками кожної землі, які можуть бути членами різних партій. Цим, а також різними результатами виборів на федеральному й земельному рівнях зумовлені розбіжності в політичних поглядах нижньої та верхньої палат. Чимало рішень повинні пройти узгодження між двома палатами, участь у їх розробленні бере не тільки правляча коаліція в Бундестазі, а й ті політичні сили, які формують позицію Бундесрату.

У Німеччині історично сформувалися різні форми підтримки політичної опозиції на рівні місцевого самоврядування різних земель. Так, в окремих землях (Нижня Саксонія, Саксонія-Ангальт, Тюрінгія) функціонування інституту політичної опозиції фінансується за державні кошти, тоді як в більшості земель (Берлін, Меркленбург – Передня Померанія, Саксонія, Шлезвіг–Гольштейн) політична опозиція користується рівними правами поряд із більшістю та не має суттєвих привілеїв [2, с.11]. Окремо слід сказати про те, що ані в німецькій Конституції, ані в регламенті Бундестага не вживається таке поняття, як „опозиція”.

У Франції діє парламентсько-президентська модель політичної опозиції. Парламентська опозиція у Франції не має можливості впливати на ухвалені політичні рішення та на порядок денний парламенту, не має закріпленого статусу і прав щодо контролю над діяльністю уряду.

Президент Франції не координує свої дії з парламентською меншістю. Опозиція за **французьким** варіантом змішаної системи є слабкою, вона не може жодним чином впливати на розробку державних рішень. Президент Франції навіть за умов співіснування з опозиційним його політичній силі урядом прагне залишатися на вершині

піраміди ухвалення рішень. Зазвичай він обирає більш консенсусну лінію поведінки у стосунках з урядом. Тому постійної координації зусиль президента з парламентською меншістю немає. У Франції також існує традиція зустрічей президента з опозицією. Відповідно до іншої, також не закріпленої в Конституції традиції, при створенні парламентських слідчих комісій до їхнього складу входять (пропорційно до розміру фракцій у Національних Зборах) представники усіх політичних груп.

Можливості для опозиційної діяльності у Франції досить обмежені. Це одна з причин великої популярності непарламентських форм протесту й опозиційної діяльності у Франції: страйків, демонстрацій, акцій непокори. До того ж, як свідчить досвід, часто ці акції мають вагому частку насильства. Це відбувається тому, що французьке суспільство досить сегментоване й інтереси різних його сегментів часто суперечать один одному. А парламент з огляду на невисоку роль опозиції не є майданчиком, на якому ці інтереси можна узгодити.

Вражають успіхи в інституціоналізації політичної опозиції у Литві. **Литовська** модель оформлення політичної опозиції на законодавчому рівні є майже досконалою. В конституції країни та різноманітних нормативно-правових актах прописані чіткі визначення опозиції, процедури її утворення та розпуску, правовий статус і можлива діяльність. Згідно з литовським законодавством, політична опозиція наділена широкими повноваженнями щодо контролю уряду та впливу на законодавчий процес. Так, заступником (-ами) спікера, головою бюджетної комісії призначаються члени опозиційної партії, а законопроекти, подані від опозиції мають право позачергового розгляду. Лідер опозиції має право на першочергову доповідь у Сеймі, пропонування розгляд законопроектів в терміновому порядку, він також входить до правління Сейму (разом із головою Сейму та його заступником впливає на вирішення організаційних питань щодо роботи Сейму). Оголосити себе опозиційними можуть „фракції або коаліції членів Сейму, які не погоджуються з програмою уряду” [3, с. 61]. Будучи змішаною республікою, Литва надає політичній опозиції найбільшу кількість прав і привілеїв, що має позитивні наслідки у площині функціонування політичної системи. Парламентська опозиція, в свою чергу, користуючись широким пакетом прав, не допускає узурпації влади, „відкату”

демократизації або будь-яких авторитарних посягань на владу від парламентської більшості, уряду або президента.

У **Польщі** немає правової інституціоналізації парламентської опозиції як форми політичної опозиції. Такий стан речей переважає в європейських політичних системах. Натомість у країні опосередковано існують правові гарантії для її діяльності [4]. Ця країна має парламентсько-президентську форму правління, пропорційну систему виборів. У Республіці Польща права політичної опозиції забезпечені Конституцією держави, Законом „Про політичні партії”, Законом „Про виконання мандата депутата і сенатора”, Законом „Про організацію і порядок діяльності Ради Міністрів”, Регламентом Сейму. У Сеймі є так званий Конвент Сеньйорів (Рада старійшин), до складу якого входять голови усіх фракцій, в тому числі й опозиційні. Більше того, скликається ця Рада на вимогу будь-кого з її членів.

Часто в Польщі функціонують „дві опозиції” до уряду, оскільки країна є багатопартійною, та опозиційні партії, не маючи особливих привілеїв, не створюють коаліції. Фактично це призводить до того, що кожен каденцію Сейму виникають нові проблеми, пов’язані з діяльністю опозиції або з взаємодією опозиції та уряду.

Таким чином, підсумовуючи, слід сказати про таке.

По-перше, враховуючи те, що Україна є багатоскладовою та багатопартійною державою, вона потребує конструктивної опозиції, тобто такого інституту політичної опозиції, який би дозволив розвиват політичну систему. Відомі форми інституціоналізації політичної опозиції (наприклад, „тіньовий уряд”) не будуть корисними для України, оскільки вони вимагають двопартійності та зазвичай не впливають на прийняття рішень дійсним урядом/парламентською більшістю.

По-друге, як можна побачити вище, часто як європейські країни зі сталою демократією, так і країни, які нещодавно пройшли процес демократизації, не надають особливих прав або привілеїв опозиції. У деяких випадках це призводить до того, що в країні переважають силові форми вирішення конфлікту, в інших – ніяк не впливає на законодавчий процес. Проте важко заперечити, що інституціоналізація політичної опозиції, надання опозиції певних прав, що стосуються контролю над діяльністю уряду не позитивно впливають на політичну систему. Звичайно, в країнах з розвинутою

політичною культурою, де століттями вироблена повага до свободи слова, до інакодумців, та де вже тривалий час сформовано уявлення про необхідність існування інституту політичної опозиції, з ним рахуються і без певного закріплення в законодавстві або інших нормативно-правових актах. Деінде виробилися традиції щодо надання опозиції якихось прав. Ці традиції також ніде не закріпленні, окрім як у колективній свідомості, проте на них зважають при прийнятті політичних рішень. Але Україна, як держава, що ще не закінчила процес консолідації демократії, конче потребує закріплення на законодавчому рівні прав і гарантій діяльності політичної опозиції. Іншими словами – інституціоналізації політичної опозиції. Принципово значущими інституційними умовами формування конструктивної опозиції (особливо в країнах Східної Європи) є правила процедурної демократії, що розробляються, приймаються та вживаються акторами на консенсусній основі, причому на етапі інституційного проектування. [5, с.12] Отже, інституціоналізація політичної опозиції в Україні буде черговим кроком у напрямку розвитку політичної системи, що дозволить

унеможливити узурпацію влади та популістську гру на національних почуттях окремих груп населення, чим займаються більшість парламентських угруповань сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко І. Правовий статус опозиції / І. Павленко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5 (14). – С.16-30
2. Laue S. Parlamentarische Opposition und deutsche Einheit / S. Laue – Verlag Hansel-Hohenhausen, Egelsbach-Koln-New York. – 1992. – 258 s.
3. Баубліс В. Опозиція у сеймі Литовської республіки: права та гарантії діяльності. / В. Баубліс // Національна безпека і оборона. – К., 2002. – № 7. – С. 5-9.
4. Бусленко В. Інституціоналізація парламентської опозиції в Польщі. / В. Бусленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/26720/45-Buslenko.pdf?sequence=1>
5. Абдулаева Ю. Институциональные условия формирования конструктивной оппозиции в странах Центральной и Восточной Европы / Ю. Абдулаева // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2007. – №31. – С. 7-14.

УДК 32.019.51

Рум'янцева С. В.

Національний університет
„Юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого”

МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЇ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Розглядається поняття медіа-технологій у виборчому процесі. Медіа-технології у сфері виборчого процесу визначаються, як сукупність методів, операцій і способів передачі й подання інформації або даних зацікавленими суб'єктами виборчого процесу з метою впливу на свідомість виборців. Виокремлюються причини можливих маніпуляцій за допомогою медіа-технологій суб'єктів виборчого процесу. Основна увага приділяється Інтернет-ЗМІ як перспективному напрямку дослідження.

Ключові слова: медіа-технології, виборчі технології, інформація, мас-медіа, Інтернет-ЗМІ.